

Diplomat preprečil ameriško intervencijo v prilog Španiji

posevelt je nameraval prezreti provizije nevtalnostnega zakona, ki prepoveduje pošiljanje orožja lojalistični Španiji, toda pomožni državni tajnik ga je posvaril, da bi taka akcija potisnila Ameriko v konflikt z Italijo in Nemčijo. Fašisti formirali novo fronto v vzhodni Španiji po okupaciji strateškega mesta

Washington, D. C., 25. apr. — Če je izvedelo, da je namestnik predsednika Roosevelt ignoriral provizije nevtalnostnega zakona, kolikor se ne nanašajo na lojalistično Španijo, ter preprečil embargo glede izvoza avstrijskega orožja, municije in drugega bojnega materiala, da bi podpre lojaliste, ki branijo republiko, izsledalo je, da bo Roosevelt ugodil onim, ki so suvereni, naj prekliče embargo, tako udi Hitlerja, ki zatira in ker je anektiral Avstrijo, tako akcijo je odsvetoval ameriški Welles, pomožni državni tajnik. Wellesov argument je, da ne bi Amerika nič pridobila, če bi prisločila na pomoč lojalistični Španiji, temveč bi se zapletla v konflikt z Nemčijo in Italijo. Sledile bi resne diplomatske praske z Italijo in Nemčijo, ako bi Amerika zalagala lojaliste z orožjem in municijami. Sledile bi resne diplomatske praske z Italijo in Nemčijo, ako bi Amerika zalagala lojaliste z orožjem in municijami. Sledile bi resne diplomatske praske z Italijo in Nemčijo, ako bi Amerika zalagala lojaliste z orožjem in municijami.

Domače vesti

Čikaške novice

Chicago. — Čikaški člani SN-PJ, ki so se v nedeljo udeležili slavnosti desetletnice društva Integrity št. 631 SNPJ v jedrnatem avditoriju, so imeli priložnost seznaniti se z Vadalovim kvartetom iz Clevelanda. Ta kvartet, ki je bil glavna atrakcija na dolgem programu, sestoji iz treh bratov in sestre, ki razen enega še vsi pohajajo v šolo in vsi so člani SNPJ; vsi štirje so nadarjeni muzikanti in pevci in zlasti se odlikujejo s popevanjem slovenskih narodnih pesmi, kar je nekaj redkega med našo mladino, rojeno v Ameriki. Kvartet se je pripeljal v Chicago z avtom v spremstvu svoje matere in v Cleveland so se povrnili takoj v nedeljo zvečer. Med ostalimi točkami slavnostnega programa Integritejcev je bila tudi dolga vrsta plesnih točk učenec in učenke neke plesne šole, ki so čez mero izrabili priredbo. Tega plesanja je bilo preveč!

Lasalke vesti

La Salle, Ill. — Dodatno k smrti Mary Bošnjakove: pokojnica zapušta moža, adoptirano hčer, brata v Wyomingu in sestro v starem kraju. V Ameriki je živela 29 let. — Margareta Pirc iz sosednjega Peruja je bila 20. aprila presenečena po svojem sinu, hčeri in prijateljih s "surprise party" v Slovenskem narodnem domu ob priliki svojega 53-letnega rojstnega dneva.

Novice iz Penne

Moon Run, Pa. — Naglo med operacijo na vnetem slepiču je umrl John Pintar, star 29 let in rojen v Claridgu, Pa., član društva 88 SNPJ. Tu zapušta ženo, hčerko, mater, dva brata in sestru. — V Sharonu, Pa., je te dni umrla 26-letna Ana Pavlinič, hči znanega rojaka Jos. Pavliniča, rojena v Ameriki.

Nov grob v Ohio

Struthers, O. — Dne 14. t. m. je umrl Anton Mikolič, star 45 let in rojen v Brunicih. V Ameriki je bival 26 let in tu zapušta ženo, tri sinove in hčer. Bil je član društva 277 SNPJ. Pokopan je bil 18. t. m. v Youngstownu, O.

Nagla smrt v Wyomingu

Rock Springs, Wyo. — Na velikonočno nedeljo je mrtvoud zadel Mary Jereb, staro 82 let. Drugi dan je podlegla mrtvoudi. Rojena je bila v Hotavliju nad Škofjo Loko in v Ameriko je prišla leta 1892, in sicer v Pennsylvanijo. Tu zapušta moža. Bila je članica društva 10 SNPJ.

Tirolski Nemci izivajo fašiste

Dunaj, 25. apr. — Poročila iz Inomosta govori, da so se Nemci v južnih delu Tirolske pričeli upirati italijanskim fašistom. Italijanskim avtoritetam so dali razumeti, da ne bodo več pasivni, ko so razobesili nacijske zastave z znakom svastike, kar so avtoritete prepovedale, in se začeli pozdravljati z nacijskim pozdravom. V južnem delu Tirolske živi okrog 250.000 Nemcev.

vito tepeni v bitki s Kitajci. Ob mestu Lini je druga kitajska obrambna črta in tu je koncentrirana armada 200.000 mož.

Estonska dobila novega predsednika

Korporacijski sistem nadomestil parlament

Tallinn, Estonska, 25. apr. — Konstantin Paets je postal prvi predsednik estonske republike na podlagi nove ustave, ki jo je on sestavil. Dve državni zbornici korporacijskega sistema, ki sta nadomestili parlament, in reprezentantje krajevnih vlad so ga izvolili za predsednika. Paets je bil edini kandidat in izvoljen je bil za šest let z 219 proti 19 glasovom. To glasovanje je odpravilo volitve.

Paets je star 64 let in se je od svoje mladosti boril za neodvisnost Estonke od Rusije. L. 1917, po izbruhu revolucije v Rusiji, je Estonska dobila neodvisnost in postala republika. Paets je postal načelnik republike in vodil uspešno vojno proti boljševikom.

Dva Reutherjeva napadca aretirana

Detroit. — Policija je aretirala Edwarda Percellija in Wilharda Holta, ki sta obtožena napada in poskušanja ubijanja Walterja Reutherja, predsednika militantne krajevnice unije avtnih delavcev na zapadni strani. Napad je bil izvršen v Reutherjevem domu 9. aprila ponoči, ko je bilo zbranih pri veselju družbi več njegovih prijateljev. Percellija in Holta so na policiji spoznali Reutherjevi gostje. Ispuščena sta bila pod poroštvo \$5000 za vsakega. Holt je bil do nedavna uposlen pri Ford Motor Car Co.

Ruske avtoritete odkrile novo zaroto

Nadškof pravoslavne cerkve aretiran v Moskvi

Moskva, 25. apr. — List Delavska Moskva poroča, da je policija aretirala nadškofa pravoslavne cerkve v Moskvi in osem drugih duhovnikov na obtožbo, da so skovali zaroto proti sovetскому režimu diktatorja Stalina in se zvezali s fašističnimi špioni. List ni objavil imena nadškofa, temveč ga je označil s črko "A".

Odkritje zarote je bilo naznano ob priliki praznovanja velikonočnega praznika ruske pravoslavne cerkve. Naznani so dokaz, da se je gonja proti pravoslavni cerkvi, ki se je pričela v januarju tega leta, ko je bilo več popov in nun aretiranih, postrila.

Poleg nadškofa so bili aretirani škof "D", nadbijakon D. F. Bavanov in neki bivši plemič "K". Vsi so bili obtoženi kot člani kontrarevolucionarne cerkvene organizacije, ki je ustanovljala fašistične špijske krožke v moskovski provinci.

Škof "D" in duhoven Nikotin sta obtožena, da sta organizirala teroristične grupe med farani župnije sv. Sergija v Moskvi. Slična grupa je bila aktivna v Filiju pri Moskvi pod vodstvom škofa in popa Glagoleva. V Zagorsku, predmestju Moskve, sta bila nadbijakon in neki menih aretirana na obtožbo, da sta gradila fašistično organizacijo s sodelovanjem pristaev bivše carske vlade. Škof je priznal, da je njegova organizacija vodila sabotažo, špijsko in pripravljala svoje pristaše na vstajo, ki bi izbruhnila, ko bi se sovjetska Rusija zapletla v vojno.

Gradnja železnic v Sibiriji vzmira Japonsko

Tokio, 25. apr. — Poročila, da bo Rusija zgradila železnico, ki bo zvezala sovjetsko ozemlje z Urgo, glavnim mestom Zunanje Mongolije, vzemirajo japonsko vlado. V Tokiju pravijo, da bo ta železnica velike militaristične, ekonomske in politične važnosti. Značilno je, ker se je sovjetska vlada odločila za gradnjo železnice zdaj, ko se je Japonska za-

NEMŠKI DRŽAVNIK DOBIL ZAVESTJE V ŠVEDSKI

Konflikt med načelnikom nacijske policije in bivšim poslanikom

SCHUSCHNIGG SE VEDNO JETNIK

London, 25. apr. — Hitlerjeva okupacija Avstrije bo morda prinesla smrt, izgnanstvo ali sramoto možem, ki so pripravljali teren Hitlerjevemu puču v Avstriji, ki je pretresel svet. Po poročilih iz Švedske, kamor je pobegnil grof Von Kagenek, tajnik Franza von Papena, bivšega nemškega poslanika v Avstriji, da si reši življenje, je vzrok ta, da si može vedo preveč. Vsi so bili opazovalci in jim je znano, o čem sta se Hitler in Kurt Schuschnigg, bivši avstrijski kancelar, razgovarjala na konferenci v Berchtesgaden, Bavarsko, v zadnjem februarju predno je nemška oborožena sila udrla v Avstrijo in jo okupirala.

Schuschnigg je še vedno pod policijskim nadzorom in bo prišel pred nacijsko sodišče čez nekaj mesecev. Franz von Papen živi na svojem posestvu v Posarju in govoriče krožijo, da se bo moral zagovarjati pred vojnim sodiščem na obtožbo veleizdaje. Njegova dva tajnika sta izginila, toda eden, grof Kagenek, je živ, o drugem, baronu Wilhelmu von Kettelerju, pa ni nobenega sledu. On je izginil dva dni po prihodu nacijske tajne policije na Dunaj in poročila pravijo, da je bil umorjen.

Domneva, da tudi Von Papenu preti smrt, bazira na dejstvu, da je Heinrich Himmler, načelnik nacijske tajne policije, njegov največji sovražnik. Himmlerjeva policija preiskuje arhive bivšega nemškega poslanštva na Dunaju in avstrijskega zunanjega ministrstva v upanju, da bo našla evidenco, na katere po-
diagi bo lahko obtožila Von Papena veleizdaje.

pletva v vojno s Kitajsko. Poleg tega bo sovjetska vlada tudi razširila železniško omrežje v Sibiriji.

Madžari hočejo razbiti češko republiko

Nemška manjšina zahteva avtonomijo

Praga, 25. apr. — Dve pretnji, ki ogražata obstoj češkoslovaške republike, ki je bila ustanovljena po uničenju avstro-ogrske države v svetovni vojni, sta bili večeraj izrečeni. Ena je bila izrečena v češkoslovaški, druga v Budimpešti, glavnem mestu Ogrske.

V Budimpešti se je 20.000 ljudi udeležilo masnega shoda, ki ga je sklicala Ogrska revizijska liga, in zahtevali so razkasanje češkoslovaške. Sprejeta resolucija naglašala, da je prišel čas, ko je treba revidirati trianonsko pogodbo. "Liga slovesno izjavlja, da ne bo mirovala, dokler ne bo dosegla svojega cilja," se glasi resolucija. Zaključena je z besedami: "Bog naj nam pomaga."

(Trianonska pogodba je bila podpisana med Ogrsko in zavezničkimimi državami 4. junija 1. 1920. Ta pogodba je na splošno določila meje med Ogrsko, Češkoslovaško, Avstrijo, Jugoslavijo in Rumunsko. Vsebuje tudi provizijo, ki omejuje ogrsko armado na 35.000 mož.)

Masni shod se je vršil v veliki dvorani ob bregu Donave. Več tisoč ljudi ni moglo v dvorano in poslušali so govore, ki so bili oddaljeni po zvočnikih, zunaj. Govorniki so naglašali, da češke avtoritete zatirajo narodnostne manjšine in jim kratijo celo v pogodbah zajamčene pravice.

Na konvenciji nacijske stranke v Karlovih Varh je pa Konrad Henlein, vodja te stranke, ponovil zahtevo, da morajo sudetaki Nemci dobiti avtonomijo. Izjavil je, da njegova stranka odklanja tako reševanje problemov narodnostnih manjšin, kot ga je očrtal v svojem nedavnem govoru Milan Hodža, premier Češkoslovaške. Nemška manjšina zahteva popolno avtonomijo in bo vztrajala v borbi, dokler ne bo češka vlada pristala na to zahtevo.

Spor med Hitlerjem in Mussolinijem

O Rim-Berlin nima trdne podlage

Berlin, 25. apr. — Dočim so priprave za slovesen sprejem diktatorja Hitlerja, ki pride v Rim v prvih dneh prihodnjega meseca, v teku, so se pokazala znamenja, da zveza med Italijo in Nemčijo ni tako prijateljska kot trdijo nekateri krogi. V Italiji in Nemčiji sicer naglašajo, da je os Rim-Berlin trdna, toda nekateri vodilni nacijski v Berlinu kljub temu menijo, da moment ni ugoden za sestanek diktatorjev.

Naciji pravijo, da dokumenti in pisma italijanskih diplomatov, ki so jih našli v uradu avstrijskega zunanjega ministrstva potem, ko je Hitler anektiral Avstrijo, dokazujejo, da prijateljstvo med italijanskimi fašisti in nemškimi nacijski ni iskreno. Italijani pravijo, da so vsi dokumenti iz dobe, ko sta bila Hitler in Mussolini daleč narazen, toda situacija se je potem temeljito izpremenila.

Zdaj ugibajo, ali bo sporazum, ki je bil sklenjen med Italijo in Nemčijo omajal os Rim-Berlin. Sličen sporazum name-rava skleniti z Italijo tudi Francija in to dela skrbi nacijskim. V Berlinu slutijo, da je bil le del angleško-italijanskega dogovora objavljen v javnosti in bojijo se, da vsebuje provizije, ki so naperjene proti nacijski Nemčiji.

GENERAL KRITIZIRA NAVALISTIČNI PROGRAM

Butler pravi, da je "velik mednarodni bluff"

AMERIKA NE POTREBUJE NOVIH BOJNIH LADIJ

Washington. — General Smedley Butler, ki je 15 let z oboroženo silo protektiral interese ameriških imperialistov v Južni in Centralni Ameriki in drugod in potem postal antimilitarist, je zadnje dni nastopil pred senatnim mornariškim odsekom in pobijal administracijski program za navalistično ekspanzijo.

Butler je rekel, da Amerika ne potrebuje nobenih novih bojnih ladij za svojo obrambo. Po njegovem mnenju je Rooseveltov načrt za gradnjo treh novih drednavtk, dveh letalskih ladij, osem križark, devet rušilcev, devet podmornic in večje število pomožnih ladij le "velik mednarodni bluff". Ta program bi stal deželo blizu ene milijarde in 250 milijonov dolarjev.

Butler, ki je skoval frazo: "vojna je raket," smatra, da bo vsaka navalistična ekspanzija služila vladi le za agresivno mednarodno politiko, s katero bo zapletla deželo v vojno. Odseku je priporočal, naj se izreče proti temu, da bi ameriško vojno brodogradnjo "stražilo svet". Izrekel je tudi svoje mnenje, da se bo ameriško ljudstvo obrnilo proti temu navalističnemu programu "predno bo položeno dno tem ladjam." On smatra, da je namen tega programa, "da Amerika gre v ogenj po kostanj za nekoga drugega."

Ko je bil vprašan, če misli, da je ameriška vojna mornarica dovolj močna za obrambo ameriškega kontinenta, je temu pritrdil. Zagovarjal je politiko militaristične izolacije in določitev mej, preko katerih bi ameriške bojne ladje ne smele operirati. Če bi Japonska skušala invadirati ozemlje Združenih držav, bi njeno brodogradnjo postalo tako šibko predno bi doseglo pacifično obalo, "da bi ga lahko potokli s kurjim perjem."

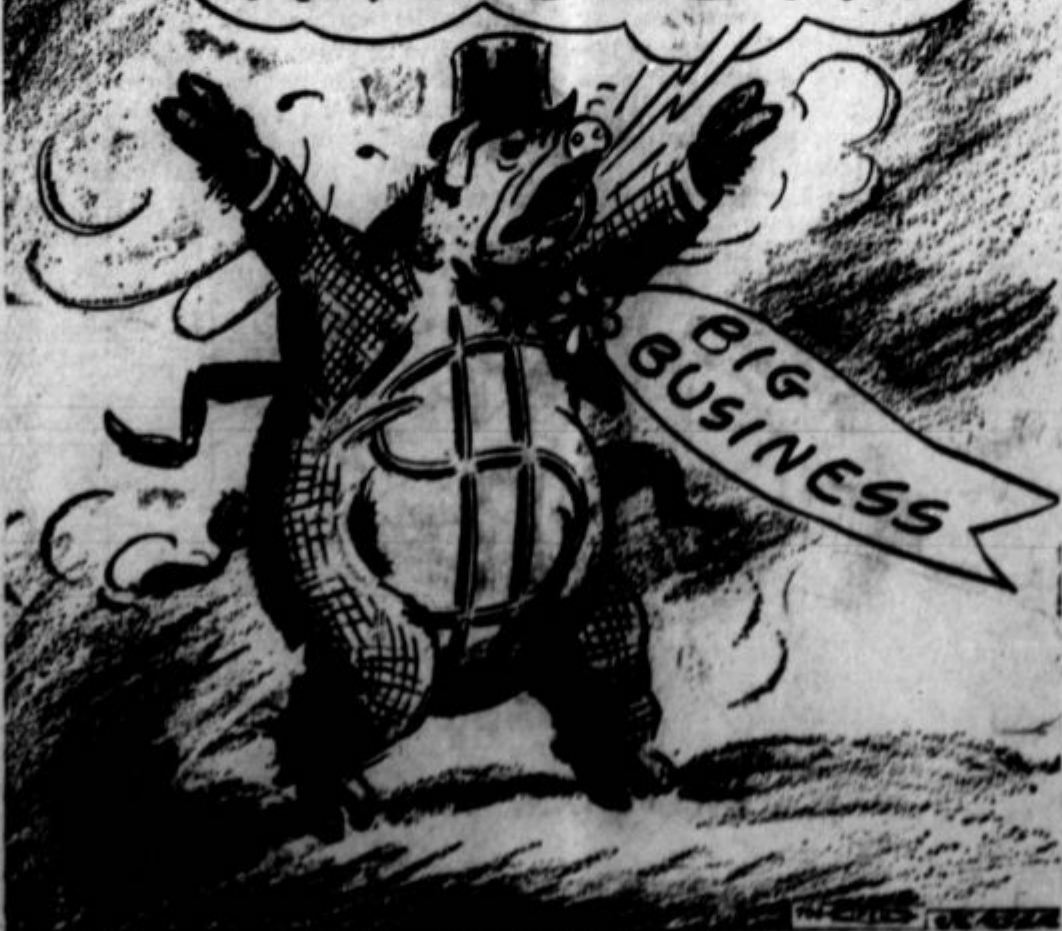
Sugestiral je tudi, da bi ameriške trgovske ladje morale pluti pod svojo komercialno zastavo, ne pod zastavo Združenih držav. "Ako bi ti interesi zavarovali svoje ladje, tedaj bi nam ne bilo treba potrošiti \$60.000.000 na leto za vzdrževanje bojne mornarice na Pacifiku." Kar se pa mednarodne trgovine tiče, je general Butler rekel, "da ni treba nikomur prodajati blaga s pomočjo bojnih ladij. Petnajst let sem letal po svetu in protektiral škatle Standard Oil kompanije."

Opozicija proti navalističnemu programu administracije pa tudi pred senatnim odsekom ni nič dosegla. Večina odseka je že odobrila oboroževalni osnutek, ki je bil že sprejet v nižji zbornici, kakor tudi dodatno zahtevo mornariškega departmanta za povečanje števila pomožnih novih ladij v znesku \$121.000.000. Mornariški štab je prišel do prepričanja, da potrebuje več teh ladij šele potem, ko je nižja zbornica sprejela oborožitveni program.

Kapitalistično časopisje ni skoraj nič poročalo o zaslišanju pred senatnim odsekom, ker je vsa reakcija stoodstotno za ta program administracije. Na vse pretege pa kriči proti Rooseveltovemu religionemu programu za pobijanje velike bede med milijoni brezposelnih. Aplavdira trošenju milijard dolarjev za oboroževanje in militarizem, ogorčeno pa protestira in dema-

(Daje na 3. strani.)

ROOSEVELT TRIED TO
HELP THE COMMON
PEOPLE!... HE'S A
RADICAL!!!

Yelebiznis kriči, da je Roosevelt radikalec, ker hoče pomagati ljudstvu. (Narinal Jerger.)

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT
GLASLO EN LASTNINA SLOVENSKIH NARODNIH
PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Narodna na Zdržene države (izven Chicago) in Kanado
\$5.00 na leto, \$3.00 na pol leta, \$1.50 na četrt leta; za Chicago
in Ceno \$7.50 na leto, \$4.50 na pol leta; za inozemstvo
\$9.50.

Subscription rates for the United States (except Chicago)
and Canada \$5.00 per year, Chicago and Ceno \$7.50 per year,
foreign countries \$9.50 per year.

One column of 40 lines.—Rokopisni dopisi in narodnih
glaslov ne vračajo. Rokopisni literarne vsebine (drugo, po-
veti, drame, pesmi itd.) se vračajo pošiljatelju in v skladu
s tem je prišlo pošiljatelj.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of commu-
nications and unsolicited articles will not be returned. Other
manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned
to sender only when accompanied by self-addressed and stamped
envelope.

Naslov na vsa, kar ima stik s tistem
PROSVETA
2657-48 So. Lawrence Ave., Chicago, Illinois
MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Nova relifna akcija

Predsednik Roosevelt je priporočil kongre-
su, naj dovolj novo relifno akcijo v obsegu šti-
rih in pol milijarde dolarjev. Dober del te vsote
pride iz sklada zlate rezerve v obliki novega
kredita — kar se lahko smatra za kontrolirano
inflacijo — ostala vsota bo pa izposojena. Te
nove milijarde so namenjene za javna dela in
za finančno podporo brezposelnih delavcev ter
podjetnikov, ki so v stiski. To se pravi, da je
relif namenjen kapitalistom kakor delavcem.

S to akcijo je novodenska vlada priznala res-
nost nove krize ali "recesije" in stopila je na-
zaj v periodo velikopoteznega relifa, med tem
ko je Roosevelt še pred enim letom omejil prej-
dani relifni program na minimum v trdni veri,
da je privatni kapitalizem v stanju prevzeta
v oskrbo situacijo brezposelnosti. Roosevelt
zdaj priznava, da se je zmotil. Čim je privatni
kapitalizem dobil nekoliko prostosti, je spet za-
čel — pijančevati, to se pravi špekulirati na
debelo in padec nazaj v krizo je bil neizogiben.
Kroničen pijanec se spreobrne, ko se v jamo
zvrne ...

To dokazuje, da je relifni sistem v Ameriki
odslužil stalna ustanova, ki mora stati ob strani
in brž priskočiti v osredje čim prime padavi-
ca bolni kapitalizem. Roosevelt še ni priznal
tega dejstva — ni še priznal, da je ameriški
kapitalizem neozdravljiv. Za to priznanje bo
treba novega predsednika in novega kongresa.

Ickes in Hitler

Harold Ickes, tajnik notranjih zadev v vladi
Združenih držav, vodi že dalj časa sam samostoj-
no z nemškimi diktatorjem Hitlerjem, dasi
javnost ne ve dosti o tej vojni. Vendar je ta
dvojbo med Ickesem in Hitlerjem jako značilen.
Dvojbo je ekonomskega značaja in od tega hi-
pa se Ickes še ni podal Hitlerju.

Gre za plin helij. Ta plin je silne važnosti,
ker je negorljiv; helij se ne vname in ne eks-
plodira, zato je silne važnosti za zrakoplove.
Zrakoplovi, na primer nemški cepelini, so do-
slej napolnjeni z vodikom, to je plin, ki je ne-
varen, ker eksplodira čim pride v dotik z ogn-
jem. Zato je že bilo toliko nesreč z zrako-
plovci. Druga velika važnost glede plina helija
je ta, da se nahaja skoro ves v Ameriki. Zdru-
žene države imajo monopol nad helijem in ga
lahko vsega obdrže zase, če hočejo.

Ko je nedavno eksplodiral nemški cepelin
Hindenburg, je nacijaka Nemčija začela na de-
belo naročati helij iz Združenih držav z name-
nom, da napolni vse svoje zrakoplove s heli-
jem. Kongres je dovolil izvoz helija v Nemčijo,
toda le s pogojem, da se rabi za poštne in trgo-
vinne zrakoplove, nikakor pa ne za vojaške.
In tajnik notranjih zadev ima zadnjo besedo
pri tej kupčiji: če on uvidi, da se Hitlerjev re-
žim ne drži pogodbe, lahko vsak čas ustavi iz-
voz helija.

Pogodba se glasi, da Nemčija dobi iz Ame-
rike 40 milijonov kubičnih čevljev helija v
dveh letih in sicer v obrokih po šest milijonov
čevljev. Pred kratkim je pa Hitlerjeva vlada
praznala naenkrat za 20 milijonov čevljev in
preostanek čim prej mogče. Ickes pa se je
temu uprl. Čemu Hitler hoče toliko helija, ko
pa ga ne potrebuje za tržni promet? Jasno je,
da ga hoče za militaristične namene. Hitler se
mrzlično pripravlja na vojno in rad bi imel čim
več helija.

Državni tajnik Hull je za to, da se dovoli
helij Hitlerju, ampak notranji tajnik Ickes je
odločno proti. Nič več kot mu gre po pogodbi!
Pritisk na Ickesa je silen, ali on še vztraja. V
pristančkih čakajo nemški parniki, da nalože
helij — čakajo in čakajo, toda Ickes ne da do-
voljenja. Ali bo vztrajal do konca?

Anglija in Mehika

Ze desetletja je bila navada Anglije, da je
z ozirom na svoje spore v ameriških republi-
kah počakala na akcijo Združenih držav in po-
tem je sledila taktiki vlade v Washingtonu.
Zdaj je pa storila izjemo.

Ko je Mehika podprala petroleje, ki je bil
doslej lastnina ameriških in angleških magna-
tov, je vlada Združenih držav zavzela docela
novo taktiko. Roosevelt je celo — prvi ame-
riški predsednik, ki je to storil — priznal Me-
hiki pravo podpravljanja privatnih oljnih vre-
cev. Reakcionarno angleško vlado je to silno

(Dolje v spodnji koloni.)

Glasovi iz nasebin

Zanimive beležke

Nekaj misli o tem in onem

West Allis, Wis. — Navadno-
mu zemljanu je težko slediti se-
danji svetovni vrtoglavi situa-
ciji, ker je propaganda naspro-
tujočih sil v krčevitem spopadu.
"Nove" prišlece v to areno na-
vadno pritegnejo k sebi tisti z
najbolj kričavim aparatom.

Rooseveltov čikaški govor je
še bolj razburil duhove, ker so
ga nekatere organizacije vzele
preveč resno. Nato še milijarde
za oboroževanje. Eni se ogreva-
jo za oboroževanje, drugi ga po-
bijajo.

Coughlin-Hearst pa pridno iz-
koriščata ta zmedeni položaj ter
gladita pot fašizmu oziroma kle-
rofašizmu. Seveda, kakor mno-
gim drugim, je tudi njima demo-
kracija le za skrivališče.

Vrtoglavi komunisti se pač
obračajo po vetru. Tudi oni so
se postavili na branik demokra-
cije. In kdor bi domil o njihovi
iskrenosti, bi padel seveda v
nemilost. Ampak vsekakor je
težko otesti se dvoma, namreč
kako je mogoče biti ljubljene-
c Stalina in obenem demokracije,
katero bi Stalin — če bi imela
vrat — obsel na prvo drevo.

Se celo Hitlerjev propagand-
ni agentje tukaj se upajo v jav-
nost, češ, da so tudi oni za de-
mokracijo, toda samo v tej de-
želi. Torej vidite, kako je ame-
riška demokracija popularna. Je
kakor žoga na baseballskem igri-
šču ...

Da se demokracija izrablja v
toliki meri in da ni bolj efek-
tivna, je vzrok v tem, ker je še-
le v razvoju, to je: večina ljud-
stva še ni zrela za demokracijo.
Ampak toliko ugodnosti jim de-
mokracija že sedaj daje, da si
lahko izvolijo državnike, ki ima-
jo usodo dežele v svojih rokah
in lahko pospešijo učinkovitost
demokracije. Lahko jo pa tudi
vržejo v propast.

Zato je zelo važno, da pravil-
no presojamo demokracijo, da
ne bomo zahtevali nekaj, česar
nam še ne more dati, kajti sedaj
demokracija je popolna le v
besedi. Predvsem je važno se-
daj, ko je toliko ogorčenja med
nami radi slabosti demokracije
in nezaposlenosti. Ampak sociali-
sti so nepopolarni ...

Frank Matkovich.

S pota

Kar se tiče Anglije, vemo, da
so na vladnem krmilu toriji, ki
se bolj ogreva za fašizem kot
za demokracijo. In mogoča An-
glija ima zadnjo besedo glede
Španije. Odnosaji Združenih dr-
žav do demokracije Španije so
tudi dokaj jasni. Lanski kon-
gres je prvi dan zasedanja spre-
jel (samo en glas proti) Roose-
veltovo poslanico, v kateri je pri-
poročal, da se ustavi pošiljanje
vojnih potrebščin v Španijo. To
se tudi do pičice izjavi, kar se
tiče lojalistične Španije, med
tem ko za španske fašiste do-
bro skrbita Hitler in Mussolini
s tem, da jih pridno zalagata z
ameriškim orožjem.

Potem lahko sklepamo, koliko
je zakonodajec in načelnikom
teh držav demokracija pri sre-
cu. Ampak pri tem ni demokracija
prav nič kriva. Krivi so tisti, ki
v imenu demokracije sujejo v
grob še nerazvito demokracijo.

Največ upanja glede pomoči
Španiji smo polagali na Franci-
jo vsled ljudske zbornice in ker
je bil parkrat Blum na čelu vlade.
Ampak nismo razumeli fran-
coske demokracije. Radi tega
navedem par stavkov iz ured-
niškega članka v Proletarcu, v

katerem temeljito razlaga fran-
cosko politično stran:
"Vrednost demokracije pod
kapitalizmom lahko presojamo
zadnje čase posebno v Franciji.
Vlada, ki ima za seboj večino
ljudstva, pade, ker dobi na pri-
mer nezaupnico v višji zbornici.
V Franciji ji pravijo senat. V
pokojni Avstro-Ogrski je bilo vr-
hovno parlamentarno telo "go-
sposka zbornica". Na Ogrskem
zbornica magnatov. V Angliji je
v oviro zbornici ljudskih poslan-
cev zbornica lordov.

Francoski senat je eden naj-
reakcionarnjših parlamentov na
svetu. In je tudi ustanovljen
edino v ta namen. Volilni si-
stem za izvolitev senatorjev je
skrajno nedemokracičen. Prav za
prav je naperjen proti demokra-
ciji, namreč proti demokraciji
večini poslancev ljudske zborni-
ce. Slednja ima sicer prvo besedo.
Toda reakcionarni senat zad-
njo. Če reče večina senata "ne",
mora vlada odstopiti."

Nedavno je tukaj govoril Nor-
man Thomas ter med drugim od-
govoril na komunistični letak, v
katerem se komunisti ogreva-
jo za tako zvani "collective securi-
ty" — ideja, ki se je močno raz-
širila po de želi, da se Združene
države pridružijo demokracič-
nim državam ter skupno nasto-
pijo proti fašizmu. Ampak to so
le naše želje. Nekaterim se pa le
nudi priložnost izrabiti to po-
pularno idejo v svoj politični na-
men. Thomas je dejal, da je
smesno misliti, da bi kapitalisti-
čne države nastopile proti faši-
zmu. In res. Skoraj dveletna
civilna vojna v Španiji nas je
naučila, da smo primorani pod-
preti Thomasove besede; potrdi-
lo jih lahko tudi španski lojali-
stični bojovníki.

Amerika se sicer pripravlja na
vojno po "vzgladu" drugih. Am-
pak fašizem se čedalje bolj širi
v Ameriki v veliko veselje tu-
kajšnjim demagogom, ki izrab-
ljajo neznanost položaj delavstva
v svoj namen.

Socialisti sicer propagirajo,
da je edina pot preprečiti faši-
zem, da se odpravi pomanjkanje
in nezaposlenost. Ampak sociali-
sti so nepopolarni ...

Frank Matkovich.

S pota

Na 28. aprila bo 45 let, ko sem
prišel iz starega kraja na Ely,
Minn., par dni pozneje, na 1. ma-
ja, pa se delo dobil v železnem
rudniku Chandler. Delal sem ves
maj in polovico junija 1893. Pri-
čela se je kriza. Odšel sem v Cle-
veland, toda dela nisem dobil. Od-
tam sem šel v Pennsylvanijo in
dobil delo v premogovniku v Im-
perialu. Delalo se je le par dni
na mesec, toda z bečlarjo je šlo
naprej. Bilo nas je devet Logat-
čev. Med nami je bil tudi neki
Ljubljancan, ki je bil strasten
kadilec. Imeli smo tudi psička,
ki ga je navadno vedno spremljal
na jutranjih sprehodih, katere
je porabil za pobiranje črvov. Čr-
ke je posušil in potem pokadil.
Tako je bilo pečlarsko življenje
v Penni pred 45 leti.

Na Elyju se je zopet pričelo
z delom. Šel sem nazaj, od tam
pa kasneje po Ameriki kot pot-
nik. Parkrat sem bil tudi v Ev-
ropi.

To pišem, ker sem v ponde-
ljek po veliki noči nosil z drugi-
mi pogrebci vred enega izmed
omenjenih pennsylvanskih pe-
člarjev iz leta 1893, in sicer Petra
Mačka iz Logateca na Notranj-

skem. Umrl je v 82. letu staro-
sti. Poleg soproge enake staro-
sti zapuščal tri hčere. On je bil
tudi moj sopotnik v Ameriko.
Od Havra do New Yorka smo se
zibali v malem parniku po ime-
nu Cleveland. Bilo nas je 48 Slo-
vencev, katere sem potem sre-
čeval po Ameriki. Pokojni Ma-
ček je bil svoječasno pri neki or-
ganizaciji, ali valed krize je vzel,
kar so mu dali, ker je rabil v ča-
su brezdeja. Bolan je bil približ-
no poldrugo leto in nekaj tednov
pred smrtjo je ležal na bolniški
postelji. Pokopan je bil v Gilber-
tu, Minn., ob velikem spremstvu.
Rodbini Maček moje sožalje, mo-
jemu pokojnemu sopotniku pa-
večni mir.

Matija Pogorelec.

Naprejevska poštenost

Johnstown, Pa. — V glasilu
pittsburske trojice z dne 13. a-
prila se je zopet oglašil z dopi-
som "premogar" iz Johnstowna.
Piše, da je pokazal moje dopise
iz Prosvete unijskim članom, ki
so se zgražali nad njimi. Eden
teh članov je dal temu "premo-
garju" par vrstic s prošnjo, naj
jih pošlje kakemu delavskemu
časopisu v objavo. "Premogar"
je želji ustregel s tem, da je po-
slal vrstice Napreju v Pitts-
burgh. Ta jih je objavil in se
glase takole:

"It is surprising to see such
articles written by a man who
professes to be class-conscious
worker. It seems to me that he
has reached for something and
expects us to swallow the lies
about Johnstown steel strike. To
reprint the news about the strike
for your Slovenian newspaper
from the Johnstown Democrat
and Tribune, is further evidence
that the writer does not have
the understanding of labor pro-
blems."

Tako torej vidimo je teh "par
vrstic" pisanih v angleščini, mo-
ji dopisi v Prosveti so pa v slo-
venščini. Vprašanje je sedaj, za-
kak kritika "unijskega člana" ni
prišla v tisk v slovenščini? Odgo-
vor je lahek: Zato, ker kritik
(ako ta oseba sploh kritizira) ni
slovenske narodnosti, to dokazu-
je njegovo pisanje "to reprint
the news about the strike for
your Slovenian newspaper." Slove-
nec bi zapisal "our". Ker torej
kritik ni Slovenec, ni verjetno,
da bi bil zmogel pravilno čitati
slovensko, zato nima pravice
kritizirati pisanja v slovenščini,
ker ga enostavno ne razume.

Jako dvomljivo je, da bi kdo
dal "premogarju" angleško pisa-
no kritiko za objavo v sloven-
skem časopisu. Blizje bo resnici,
da se je nekaj tega skuhalo v
glavi tukajšnjega zastopnika Na-
preja. Ker pa on ni zmogel čita-
nja in pisanja, mora imeti po-
močnika. In da je bilo "kaše pol-
ni lonec", je lahko nekaj dodal
še urednik Napreja, ki dela, ka-
kor znano, na vso moč "za slovo
med Slovenci."

Moja poročila v Prosveti (ka-
kih 7 po številu), ki so se tikala
tukajšnje jelekarske stavke in za-
slišanja delavskega odbora, so
bila pisana v dobrobit delavstva,
kar lahko potrdi vsak, ki jih je
čital. Potegovalo sem se za de-
lavstvo in stavkarje toliko, da
sem bil oškodovan pri moji obrti;
par prijateljev mi je celo re-
klo, ali se ne bojim župana in dru-
gih mestnih mož, ker tako pi-
šem čez nje. Sedaj pa pride ko-
munistični hujskač, ki skriva
svoje ime in pravi, da se unijski
delavci zgražajo nad mojimi do-
pisi. Ako bi bil johnstownski
"premogar" oseba, ki mu pošte-
nost ni španska vas, bi moral na-
vesti imena unijskih članov, ki

so se zgražali nad mojimi dopisi.
Navesti bi moral, kaj je zlagane-
sti v poročilih ter podpisati se s
pravim imenom, da se bi lahko
pogovorili glede stvarkosti, ki
ga po krivici predbaciva. Ker te-
ga ni storil, pač pa skrit za plo-
tom meče blato in jemlje dobro
ime poštenim ljudem, ga na tem
mestu imenujem zahrbtnega ob-
rekljivca.

Uredniku Napreja, ki tako
rad pometi pred drugim pra-
gom, pa svetujem, naj nekoliko
pogleda okrog sebe, oziroma bi
mu ne škodilo, če izve, od kakih
ljudi on dobiva poročila. Morda
bo potem spoznal, da je metla
potrebna tudi doma. Pouči naj
torej tukajšnjega svojega za-
stopnika, da je po četrstoletnem
bivanju v tej deželi potrebno, da
si oskrbi ameriško državljan-
stvo. Svetuje naj temu zastopni-
ku, naj se najprvo sam nauči
brati in pisati, šele potem bo u-
pravičen drugim to priporočati.
Ta zastopnik Napreja ima nam-
reč polne žepe komunistične li-
terature in časopisov, ki jih po-
nuja drugim, ne da bi znal, kak-
šno je čtivo. Primerja se ga la-
hko judovskemu kramarju, ki pro-
daja različne venčke, škapulirje in
kličice kristjanom. On sam jih
ne rabi oziroma ne ve, kako jih
rabiti. Nadalje naj pove temu
zastopniku, da je slab "class-
conscious worker", ker ni zmo-
žen poučiti svojo družino, da ne
bi klečeplazila po cerkvah, med
tem ko on raznaša vabila za ko-
munistične shode. Urednik Na-
preja in "premogar" imata torej
dovolj bolj potrebnega dela, kot
pa hudobno zavijati in drugorod-
cem krivo tolmačiti moja poro-
čila in dopise, ki so vse prej kot
delavcem škodljivi.

Ako se bo to pisanje nekate-
rim zdelo "roboto", naj mi opro-
ste, kajti z ljudmi okoli zlagar-
skega Napreja ni mogoča lepa
beseda.

John Langerholc, 82.

Zadružništvo in proslava Prvega

Detroit, Mich. — Shod o za-
družništvu, ki se je vršil na 10.
aprila, je bil še prilično dobro
obiskan, ne pa v tolikšem števi-
lu kot smo pričakovali za de-
troitsko nasebino. Temu so kri-
ve delavske razmere in brezpo-
senost, dosti pa tudi brezbriz-
nost. Joseph A. Siskovich iz Cle-
velanda nam je podal jasno sli-
ko, v koliko so nam zadrage po-
trebne in koliko koristi bi imeli,
ako bi si ustanovili svojo lastno
prodajalno. Resnica je, da je
vsak začetek težak, ali z dobro
voljo in s skupnim delom se pre-
korači vse zapreke. Ako posa-
meznik, dva ali trije lahko zač-
nejo in uspevajo, zakaj bi pa
večja skupina ne uspeša. Dobre
volje je treba in uspešne delo
drugemu, pa nam bo uspeh za-
gotovljen. Najvažnejše pri za-
družni organizaciji so ženske.
Ženske se mora zainteresirati v
svrhu nakupovanja dnevnih po-
trebščin v svoji lastni prodajalni.

Poznam rojake, ki so imeli
bridke izkušnje z zadružno pro-
dajalno. Bili so si pa največ sa-
mi krivi, prvič, ker je bilo slabo
vodstvo, drugič, ker niso podpi-
rali svoje lastne prodajalne. Ko
hitro so videli, da je privatna
prodajalna imela malo nižje ce-
ne, pa so šli kupovat in kopiciti
profit privatnim prekupeval-
cem. Niso se zavedali, da privat-
ni prekupevalci napeljujejo vo-
do na svoj mlin, da s tem ugo-
nobi zadružno ustanovo. In ko
se jim je posrečilo, so hitro
dvignili cene in v kratkem času
dobil pajaz vse, kar so poprej
izgubili. Mi moramo računati na
kompeticijo, ali to nas ne sme
preplašiti. Vztrajati moramo. A-
ko bomo vztrajali, bo moral pri-
vatni prekupevalec podleči po-
prej kot mi, ki bomo močna sku-
pina. Torej rojaki v Detroitu,
razmotrivajte stvarno in morda
pridete do zaključka, da nam je
zadruga potrebna in da bo v na-
šo lastno korist.

Kot je potrebno, da smo poli-
tično in strokovno organizirani
ravno tako je potrebno, da smo
EKONOMSKO organizirani. Samo
s politiko, ali samo s stro-
kovno organizacijo se ne bomo
rešili iz kapitalističnih kremp-
ljev. Vlada, posebno če ni v de-
lavskih rokah, nam daje samo za-
kone, katerim se moramo hočeš
nočeš pokoriti. Strokovna orga-
nizacija pocepeljena: kot je danes,
nam ne prinaša osvoboditve. A-
li bomo ...

(Dolje na 2. strani.)

Tedenski odmevi

Anton Garden

PO KATERI POTI?—IV

Ko bo čez sto let zgodovinar pisal knjigo po-
teklosti, bo natanko vedel, kako je prišlo
velika preobrata iz kapitalizma v socializem
tež in drugih deželah. Karl Marx je enkr-
iziral upanje, da so v Angliji in Združenih
državah izgledali za nektrav preobrat, ker so
obeh deželah ukoreninjene demokracijske tra-
dicije.

Od takrat je že več ko 60 let. Svet se je
tem času močno izpremenil, posebno Ameriki
ki je bila v Marxovih časih bujna demokracija.
Po evropski revoluciji leta 1848 je z odprti-
rokami sprejemala revolucionarje, ki so
žali iz Evrope pred reakcijo. Zdaj niso soci-
revolucionarji več dobrodošli v njenih me-
kakor skoraj v nobeni deželi. Branijo se
tudi "demokracijske" države.

Ameriška demokracija je bila najčistejša
dobi velikega Thomasa Jeffersona, očeta A-
smrtne Deklaracije neodvisnosti, in v dobi A-
drewa Jacksona. Prvi je bil najmočnejši ek-
ponent politične demokracije in bil v nepre-
nih bojih s federalističnimi toriji. Njegova
majhna zasluga, da so si tudi brezpravne
se priborile splošno volilno pravico. "Bill
Rights", prvih deset ustavnih amendentov
je bil sprejet največ na njegovo insistiranje.
Toriji so pristali nanj, ko je Jefferson zagro-
zil novo revolucijo. Pozneje, ko je bil že v
tonu svojega življenja, je rekel, da bi Ameri-
potrebnovala revolucijo vsakih 30 let, ker v
sprotne slučaj si bo reakcija popolnoma
vrgla demokracijo in jo izrabljala za svoje
terese. Dalekovidnost njegovih besed je po-
dila poznejša zgodovina.

Nov rebelni val je prišel z ustoličenjem
Jacksona leta 1836, eksponenta frontirske
demokracije, ki je mrzil vstajajočo industri-
zem in bankirje z vso svojo dušo. Njegov
čin, kot predsednika, je bil udarec po Bank
United States (privatna ustanova), kateri
odvzel zvezni čarter, nakar je nastala v de-
velika gospodarska kriza.

Toda kriza v tedanjih časih je bila pikni-
primeri z današnjimi krizami. Delavci po
stih so sicer stradali, toda kdor je imel eno
jo in voljo, si je primeroma lahko pomagal.
Šel je proti frontirju in si ustvaril novo ži-
vijo. Nekateri zgodovinarji pravijo, da bi
ameriška demokracija ne prej ne pozneje ta-
žila in živa kakor v dobi Andrewa Jacksona.

In kakor sta bila politično oba velika de-
krata, Jefferson in Jackson, sta bila gospo-
sko reakcionarna. Oba sta bila zakrknjena
sprotnika industrializma ter eksponenta ma-
ga biznisa in neomejene individualne inici-
ti. Ne prvi ne drugi ni razumel fundamental-
ekonomskih zakonov nove družbe, katero
sama, vsak na svoj način, pomagala pridno
tvarjati. Največja paradoksa je bila v tem,
sta si želela statično agrarno civilizacijo, o-
nem pa sta zagovarjala neomejene gospo-
ske pravice za posameznika — geslo, s ka-
rim se je orjaško razvijal ameriški kapitalizem.
Sploh je bila to dominantna politična nota a-
riškega kapitalizma prav do naših dni, do
hoda "New Deala."

To načelo pa je že v Jeffersonovi in Jack-
novi dobi pomenilo najširšo pravico moč-
šega nad slabejšim, neskrupulozneza nad
štenjakom. In tako vidimo velikega politi-
ga demokrata Jeffersona, da je gledal na
lesno suženjstvo na jugu skozi Platonovo o-
la. Za plantážni jug je smatral ta sistem
kaj neobhodnega in neoporekljivega. Sv-
družbo je gradil le na obrtnike, farmarje
male trgovce, ni pa videl, kakor je pom-
Marx videl, da se ob ugodnih razmerah ob-
niki in trgovci razvijajo v kapitaliste. De-
skega razreda ni videl, marveč le torije in
mokratke, nazadnjake in naprednjake.

Tudi Jackson ni videl davskega razreda
se je pred sto leti že pričel razvijati tudi
Ameriki in vedno glasneje zahteval pravico
organizacije. On je videl le bankirje in far-
je ter frontirmane — dva sovražna si raz-
O pravicah delavcev ni nobenkrat govoril,
je žigosal "severne kapitaliste" radi brez-
nega izkoriščanja teh v svojih tovarnah
smatral suženjstvo na jugu za veliko mra-
zlo. Razredno družbo odnosno delavski raz-
je opazil šele Abraham Lincoln in simpatiz-
z njim. Delavsko gibanje pa se je razvilo
Jacksonovi dobi do precejšnje stopnje, toda
je brez stabilnosti in brez — pravice, če-
je v deželi bujno odmevala demokracija.

Pred dvajsetimi leti

(Iz Prosvete z dne 26. aprila 1918)

Domače vesti. V Roundupu, Mont., so bili
retirani trije Slovenci zaradi prestopkov na
jahnosti.

Delavske vesti. Delavski departament
poroča, da se je za delavsko rezervo pri-
275,000 delavcev.

Svetovna vojna. Nemci so ponovili ofen-
na zapadu. Ameriška armada brani bojno
pri Amiensu.

Sovjetska Rusija. Vse buržijske stru-
podpirajo sovjetsko vlado proti nemški
zižil Ukrajine in južne Rusije.

(Dolje v prve kolone.)

presenetilo in naslovila je na Mehiko za-
naj vrne vrelce angleški družbi.

Mehika se gotovo ne bo ustrašila te za-
lahko pa je prepričana, da je v očeh angli-
torijev — druga lojalistična Španija.

Prizor v Crockettu, Cal., kjer si uniji CIO in ADF lastita jurisdikcijo nad delavci v tovarnah
sladkorja. Premirje je bilo oklicano potem, ko sta se grupi spopadli.

F. M. DOSTOJEVSKI;

Bratje Karamazovi

Roman v štirih delih s opilegom — Fedorovič Vladimir Levščik

Trudno se je spustil na divan. Starka mu je prinesla samovar, skuhal si je čaj, toda ni se ga dotaknil; starko je odložil do jutri. Sedel je na divanu, čuteč, kako se mu vrti v glavi. Čutil je, da je bolan in brez moči. Jel je dremati, toda vzmernirjen je vstal in se izprehodil po sobi, da bi pregledal zaspanost. Nekajkrat ga je obšlo, kakor da se mu blede. Toda bolezen ni bila tista, ki mu je delala največ preglavic: ko je apert sedel, se je jel zdaj pa zdaj ozirati, kakor da bi rad nekaj uprežal. To se je večkrat ponovilo. Naposled se je njegov pogled nepremično uprl v neko točko. Ivan se je nasmešnil, toda rdečica gneva mu je zalila obraz. Dolgo je sedel na svojem mestu, krepko si podpiraje glavo z obema rokama in še vedno skileč z očmi v prejšnjo smer, na divan, ki je stal ob nasprotni steni. Očividno ga je tam nekaj jezilo, vzmernirjalo in mučilo.

"Ali ne bi bilo prav, da grem kar zdajle neutevoma k državnemu pravniku in naznanim vse?" je šepnil sam pri sebi in čudno, skoro vsa radost, skoro vse zadovoljstvo s seboj sta ga v trenutku minili. Ko pa je stopil v svojo sobo, se je zdajci dotaknil njegovega srca nekaj ledenega, kakor spomin, ali bolje, opomin na nekaj mučnega in odurnega, kar je bilo v tej sobi zdaj, prav ta hip, in tudi že preje.

IX

Vrag

Nisem zdravnik, a vendar čutim, da je prišel trenutek, ko moram čitatelju neizogibno nekaj pojasniti o značaju bolezni Ivana Fjodoroviča. Posebi hočem naprej in povedati samo eno: zdaj, nocojšnji večer, je bil kakor nalašč tik pred izbruhom vročice, ki si je bila sčasoma docela podvrgla njegov že davno razmajani organizem, čeprav se je trdovratno upiral bolezni. Ker ne vem o zdravilstvu ničesar, se samo drzmem izraziti domnevo, da se mu je, nemara s strašnim naporom volje, za nekaj časa res posrečilo odgnati bolezen, pri čemer se je seveda nadejal, da jo bo popolnoma premagal. Vedel je, da ni zdrav, a še posebno odurna mu je bila misel na bolezen zdaj, v teh pričujočih usodnih minutah njegovega življenja, ko je bilo treba stopiti na plan ter smelo in odločno reči svojo besedo in se "opravičiti sam pred seboj". Sicer pa je bil že šel k novemu zdravniku, ki ga je bila Katerina Ivanovna zaradi neke svoje, že zgoraj omenjene fantazije naročila iz Moskve. Ko je doktor ališal njegove pritožbe in ga ogledal, je izjavil, da boleha za nekakšno razdrmanostjo možganov, in se ni prav nič začudil nekemu priznanju, ki mu ga je Ivan sicer s odporom napravil. "Halucinacije so v vašem stanju zelo močne," je izjavil doktor, čeprav bi jih bilo treba preveriti. Vobče pa je nujno potreba, da se jameste resno zdraviti in ne izgubite niti minute, če ne, vam bo slaba predla. Toda ko je Ivan Fjodorovič odšel od njega, ni izpolnil pametnega sveta; za malo mu je bilo, da bi bil legel v posteljo in se zdravil: "Saj hodim, nekaj moči tudi še imam — kadar pa cepnem, takrat naj me zdravi kdor hoče," je sklenil in mahnil z roko. In tako je zdaj sedel, skoro sam čuteč, da se mu blede, in, kakor sem že povedal, nepremično strmel v nekakšen predmet na divanu ob nasprotni steni. Tam je iznenada nekdo sedel, sam Bog si ga vedi, kako je bil prišel noter, zakaj ko se je Ivan Fjodorovič vrnil od Smerdjakova in stopil v sobo, ga še ni bilo v njej. Bil je nekakšen gospod, ali bolje, ruski gentleman, ne več prav mladih let, "qui fraissait la cinquantaine", kakor pravijo Francozi, a še ne preveč vidno sivino v temnih, dolgih in še gostih lasih ter klinasto pristrženi bradi. Obleden je bil v nekakšen rjav suknjič, očividno od najboljšega krojača, le da je bil že ponošen, po vsej priliki že predanako delo in zdaj še povsem iz mode, tako da ni izmed imovitih svetstkih ljudi že dve leti nihče nosil takega. Bela, dolga ovratnica v obliki šala, vse je bilo tako kakor pri vseh mod-

nih gentlemanih, toda perilo, če si ga bliže pogledal, je bilo nekoliko umazano in široka šerpa zelo pomečkana. Kletkaste hlače so se gostu imenitno podale, a bile so vendarle preveč svetle in nekam preveč tesne, takšne, kakršne so zdaj že prestali nositi, prav tako kakor mehki beli poltesni klobuk, ki ga je bil gost v že kar prehudem neskladju z letnim časom prinesel s seboj. Skratka, zbuja je dojem spodobnosti ob zelo slabih gmotnih prilikah. Podobno je bilo, da se je gentleman prištevval razredu bivših belorokih vlastelinov, ki so uspevali še za dni nevoljniškega prava. Očividno je poznal svet in spodobno družbo ter imel nekaj zveze in jih morda ohranil do današnjega dne, toda po vselem življenju v mladih letih in po nedavni odpravi nevoljništva je bil sčasoma obubožal in se izpremenil v nekakšnega prikladnika dobrih manir, skitajočega se okoli dobrih znancev, ki so ga sprejemali zaradi njegove dobre, prilagodljive naravi in tudi zato, ker je bil vendarle spodoben človek, tak, da ga lahko s komerkoli vred posadila za svojo mizo, čeprav, to se ve, na kako skromno mesto. Taki prikladniki, gentlemani skladnega značaja, ki umejo kaj povedati ali sestaviti kvartaško partijo, nikakor pa ne marajo naročil, če jim jih vsiljuješ, so navadno samci ali vdovci, in če so vdovci, imajo morda tudi otroke, a njih otroci se odgajajo vselej kje daleč, pri kakih tetkah; ki jih gentleman v spodobni družbi skoro nikoli ne omeni, kakor da ga je takega sorodstva malce sram. Otroci se po malem čisto odvdaji, kdaj pa kdaj dobi od njih pisma z govornimi in božičnimi čestitkami in časih jim celo odpíše. Obraz nepričakovane gosta ni bil baš dobrodušen, a vendarle prilagodljiv in pripravljen, da dobi v skladu z okolnostmi vsak zaželeni ljubeznivi izraz. Ure na njem ni bilo videti, imel pa je živovinatost lornjeno na črnem traku. Na desnem sredincu se mu je bleščal težak zlat prstan z nedragim opalom. Ivan Fjodorovič je ježno molčal in ni hotel pričeti razgovora. Gost je čakal in sedel baš kakor kak prisklednik, ki je pravkar prišel iz dodeljene mu podstrešne sobe k čaju, da sestavi domačino družbo, zdaj pa ponižno molči, videč, da je domačin zaposlen in za nagrabenim čelom premišluje o nečem; pripravljen pa je na kakršenkoli ljubezniv razgovor, samo da bi ga domačin že pričel. A mahoma je dobilo njegovo lice tak izraz, kakor da ga je zdajci nekaj vzmernirilo.

"Poslušaj," je ogovoril Ivana Fjodoroviča, "oprosti, samo toliko, da te spomnim: jeli da si šel k Smerdjakovu z namenom, da kaj izveš zastran Katerine Ivanovne, odšel pa si, da bi bil kaj izvedel o njej — najbrže si pozabil..."

"Oh, da!" se je zdajci iztrgačo Ivanu in skrb mu je omračila obraz, "da, pozabil sem... Sicer pa, zdaj je vse eno, vse do jutri," je zagodrnjal sam pri sebi. "A ti," se je razjarjeno obrnil h gostu, "tega bi se bil moral zdajle jaz sam spomniti, zakaj prav to mi je mučilo in težilo srce. Kaj si skočil kakor izpod zemlje ali meniš, da ti bom kar tako verjel, da si mi ti vdihnil in se nisem sam spomnil?"

"Pa nikar ne verjemi," se je prijazno nasmešnil gentleman. "Po sili vera ni prida. In razen tega ne pomagajo pri veri nikaki dokazi, zlasti materijalni ne. Tomaž ni veroval zato, ker je videl Krista, ki je bil vstal od mrtvih; ampak zato, ker je že preje želel, da bi verjel. Vidil, na primer spiritisti... zelo rad jih imam... predstavi si, oni mislijo, da so veri koristni, zato, ker jim vrage z onega sveta rožičke kažejo. To," pravijo, "je tako rekoč že dokaz, materijalni dokaz, da je on svet." Oni svet in materijalni dokazi, joj, ljudje! In na posled, če je dokazan vrag, je v zvezi temu še negotovo, ali je dokazan tudi Bog? V družbo idealistov se zapišem in jim bom delal opozicijo, češ: realist sem, a ne materialist, he-he!"

(Dalje prihodajla.)

Ne išči krivde na meni

Ignac Koprivec

"Ne kolni me, ne spominjaj se me z grenko mialijo, zakaj ne leži vsa krivda na meni. Življenje te bo naučilo, da so obilje čisto prazna stvar, ki držijo, dokler niso dani pogoji za njihov prelom. Zenska sem. Slednja tičila mojega telesa kopni po življenju, po sreči, ki je prijemljiva, po topli roki in mehki besedi, ti pa si daleč od mene. Saj sem te ljubila. Bil si mi vse na svetu in če bi bil vedno pri meni, bi naju ne ločilo nič pod solncem..."

Tako se je začnalo poslovično pismo učiteljice Marje, ki je ležalo pred Antonom Komarjem. Naznanila mu je, da se bo čez dva dni poročila.

Čital ga je in čital; prišel je do konca prvič, ga odrinil in čital drugič, potem pa še in še,

kakor bi dvomil o pravilnosti besed. Zdelo se mu je, da se je svet krog njega razblijil, se podrl in izginil, le svoje srce je čutil utripati in pismo je videl ležati pred seboj, povsod drugod pa je bil mrak in hlad je del od ondod.

Ljubil jo je. Samo ona je obstojala zanj. Postavil si jo je na oltar svojega bistva in nešteto krat je mislil, da je ona pogoj njegovemu življenju. Vse svet se je vrtel krog nje, ona mu je bila merilo za lepoto, za krepkosti, v nji je videl posebljeno popolnost, ki je edinstvena na svetu, od nje pa je črpal tudi zagona svojim stremljenjem, zakaj po naravi je bil len človek; ni imel visokih ciljev in preji, dokler se ni poznal nje, bi bil zadovoljen s kakršnim koli položajem.

Desetlet je bil že prečital pismo. V glavi mu je razblijalo, senca so ga skelela in na čelu so se mu prikazale rone kaplje. Stopil je k oknu, ga odprl in pogledal ven. V gozdovih za hišo je bila pomlad. Do tega hipa ni ve-

del, da je tu, zakaj hodil je krog z zaprtimi očmi, gledal se je v srce, njeno podobo je gledal tam in jo občudoval. Prislunil je. Sečinkovi so šebet med smrečjem, se podili po iglastih vejah in potrepaali s perutmi, kosi so skakali drug z drugim, se repenčili in hlastali krog s svojimi rumenimi kljuni. Park je oživel. Drevje je pogrnlo cvetno popje, ki se je sanjavo odpiralo, kukalo v svet in smehljaje pozdravljalo zlato sonce. Grmiči jasmina so šelesteli rahlem vetru in tu pa tam se je pripodil od kod metulj, lovil se je po obzirni sapi, se prevračal in plesal ter pomigaval s svojimi tipalkami sončnim žarkom, ki so se lovili med vejami drevja, poljubljali mehko, kot baršun nežno travo ter se zgubljali na cvetovih marjetic in vijolic.

Anton Komar se je žalostno nasmešnil in spomin mu je segel nazaj. Dve leti sta zleteli mimo njega in zagledal je tisto pomlad, — pomlad doma na deželi, kjer so prostrana polja, nepregledni travniki, ki jih namaka

Pešnica, in kjer se slednje jutro pozibava na travnih bilkah biserna rosa, da se zde kakor ležišča dragih kamnov.

Velikonočne počitnice je takrat preživel doma in ona, gosposlična Mara, ki se je počutila v kraju svojega nameščenja kakor doma, se je odločila, da ostane čez praznike na šoli.

Topel aprilski večer ju je združil. Žabe so zapele pozdrav njuni ljubezni, netopirji so se spretetavali krog njiju, onadva pa sta sedela na vrbovi veji ob Pešnici, se poljubljala in molče uživala lepoto komaj vzklile ljubezni.

"Edini si, ki sem mu darovala svoje srce popolnoma," je šepetala gosposlična Mara in tisti trenutek je govorila iskreno. Anton ji je stiskal roko, rahel drget mu je stresal telo in zdelo se mu je, da ne govori z jezikom, temveč s srcem. Poljubil jo je, kakor se dotakne mesečeva svetloba površine jezera, zagledal se je v oči in zazdele so se mu jasnejše od nebesne modrice, neskončnejše od vesoljstva in odkritejše od resnice same.

Tega večera je dobilo njegovo življenje smisel. Spoznal je njegovo vrednost in uvidel, da ne študira le na ljubo staršem, temveč tudi zase, zanj, da ji bo lahko omogočil lepo, brezskrbno življenje kakršno zasluži.

Dve leti, ki sta ležala med sedanjim dnem in tistim prvim časom, sta toploto čuvtav med njima še povečali. Vsako novo svidenje ju je povezovalo jače in že sta določila tudi čas svoje poroke.

Zvrgolenje ptic ga je motilo v razmišljanju in zapri je okno, sedel za mizo ter čital znova.

"Vedno bom mislila nate in si očitala ta greh, ki sem ga zakrivila na tebi, ali zdaj sem preslabla, da bi se uprla sili, ki me vleče močju v naročje. Glej pomlad je tu! Ona drami občutke, množijo jih in ji dala lepe, opojne, sleherno leto, budi nove in moč in zamenjki stare, zato mi ne zameri, če sem podlegla njeni sili. Ko boš spoznal minljivost in ničevnost vsega, me boš razumel, mi oprosti ter mi s kako kartico naznanil, da sem dosegla pri tebi odpustanje. Tvoja Mara."

"Moj bog! Človek se je s svojim umom dvignil v višine zraka, prodrl je v globino zemlje, ali od Narave se ne more odtrgati, povezan je z njo kot hrast v gozdu, kot narcisa na planini in nikoli se ne bo otresel njenega vpliva. Vedno bo s svojo usodno zankpo nad njim, ga obračala kakor bohotela in gasila to, kar mu je bilo prej sveto," je govoril sam s seboj Anton Komar, se oblekel in šel ven. Ko ga je objel tople pomladi, ki je potegnili njegove misli za seboj, se je prvič v življenju ustavil ob velikem vprašanju življenja. Na ramo se mu je svedla čebela in ga rado vedno opazovala, po žilah pa mu je zagorelo nekaj svelega, nepovedno močnega in mladega, — takrat je spoznal, kako odvisno bitje je človek: nagoni, ta dediščina, ki prehaja iz roda v rod, so sili, ki usmerja človekov korak. Vse drugo, kar je napredek sveta, ne zadrži sile, ki vre iz človeka, — takrat je pričel razumevati gosposlično Mara.

HUMOR

Zakonske izkušnje

"Listi pišejo o novem izumu. Nekdo je začel izdelovati srajce brez gumbov."

"Prava reč! Takšne srajce nosim jaz že kar sem oženjen."

Ljubeznivo

"Nocoj se mi je sanjalo, da sem vam ukradel poljub, potem pa sem se takoj zbudil. Ne vem, zakaj."

"Najbrž zaradi klofute, ki sem vam jo dala."

Temeljito

Knjigovodja: "Blagajniške knjige sem zdajle desetkrat prekontroliral."

Šef: "Lepo!"

Knjigovodja: "Ali hočete vedeti vseh deset rezultatov?"

Ali ste že naročili Prosveto ali Mladinski list svojemu prijatelju edini dar trajne vrednosti, ki ga ali sorodniku v domovino? To je za mal denar lahko poljete svojcem v domovino.

Most čez reko Ebro, ki so ga lojalisti porušili, ko so se umaknili pred fašističnimi kolonami Fraga.

Kitajsko zdravstvo

430 milijonov Kitajcev ima samo sedem medicinskih visokih šol, z nekaj nad tisoč slušatelji. Univerzitetno izobraženi zdravniški prakticirajo le v velemestih, dočim je podeželje še danes navezano na preprosti način zdravljenja.

In vendar obstoji stara kitajska medicina kot znanost že več tisoč let. Prvo zdravniško knjigo je izdal cesar Huandi (2698—2597) pred našim štetjem. Nauke te knjige, ki je izšla v prenovljeni izdaji prvo stoletje po našem štetju, uporabljajo na deželi še danes.

Čaščenje dedov je branilo Kitajcem, da bi raztelesili mrtvece. Zato ima kitajska medicina v pomanjkanju anatomskega znanja zelo slabe pojme o sestavini človeškega telesa. Okostje so stari kitajski zdravniki smatrali za celoto, na katero se opira telo.

Kitajski zdravnik pretiplje z vsemi prsti bolniku utrip, pregleda jezik in povpraša po počutjih. Nato se globoko zamisli, določi diagnozo in predpiše zdravljenje, predvsem strogo dieto. Posebne važnosti so recepti, razne oblike in barv. V glavnem pozna kitajska medicina zdravila rastlinskega izvora. Uporabljajo pa tudi še živalske snovi, tako kri želv, medvedje zobe, bube gosenic, odpadke netopirjev, posušene koblice in kače, opičje kosti in druge takšne neokusne stvari, ki so tudi po zakonitih krajih Evrope še v rabi. Manj znana so kemična zdravila, kakor živo srebro, arzen in razne soli. Vnanja zdravila sredstva so masaža in vbadanje (punkcije) s pomočjo tankih igel na določenih mestih telesa. Cesar Tsiunlun (1736-1795) je ukazal izdelati iz bronca človeško postavno, na kateri so strogo določili točke, kjer se lahko izvrše punkcije. Kdor se je spoznal in opravil punkcije na nepravem mestu, je moral plačati kaznen ali je dobil več sto udarcev s palico.

V takšnih prilikah ni čudno, da je umrljivost na Kitajskem zelo velika. Še danes razsajajo tod bolezni, ki so drugod že davno zatrite. Stekli pa se prosto pode po ulicah in kljub nekaterim Pasteurjevim zavodom umirajo ljudje za steklino grozne smrti. Cepjenje proti ošpicam poznajo Kitajci že od 11. stoletja, cepijo pa na tako barbarški način, da mnogo otrok za bolečinami umre. V mnogih krajih so ljudje preboleli ošpice, njihovi otroci so pa grozotno spačeni.

Tuberkuloza žanje povsod. Kitajci stanujejo v slabo razsvetljenih in prezračenih hišah. Čim nastopi hlad, zabijejo okna, zamaše vse špranje. Na odprtih ognjiščih kurijo ponekod s premogom in ogijem in večkrat se pripeti, da umrjo na zastrupljenju cele družine. Kitajec pljuje iz principa na tla, ker njihova tradicija ne dovoljuje uporabe žepnih robcev. S tem v zvezi se poleg jetike širita tudi hrupa in pljučnica. Umetni kanali so zaradi odpadkov prava legla bacilov kolere in tifusa, ki žanjeta vsako leto na tisoče žrtev.

Na kitajskem trgu se mora Evropec skrbno čuvati surovega sadja, posebno raznih vrst buč. Trgovci prodajajo točno po teži, zato prebodejo sadeže in jih namakajo v vodi, ki je vse prej kakor čista. Čaj s prekuhanjo vodo je najboljša pijača. Navadi, da se Kitajec nikoli ne kopelje v prosti vodi, polni bolezenskih kali, se ima kitajski narod zahvaliti, da se kljub vsakoletnim milijonskim izgubam tako naglo množi. —ie.

Delo Curiejevih v nevarnosti

Iz skromnega laboratorija zakoncev Curiejevih v Parizu je pred leti vzrasla moderna bolnišnica za borbo proti raku. Prvotno je bila samo poskusna postaja in ko je po štiriletnih poskusih uspelo ozdraviti tu prvi primer raka z radioaktivnim postopkom, se je začela razvijati bolnišnica v velikem slogu, ki pripada Curiejevemu laboratoriju pod upravo Sorbonne in radiofiziološkemu oddelku Pasteurjevega zavoda. Pred 17 leti je država priznala potrebo ustanove "Curiejevih" in je dala na razpolago 12 milijonov frankov, s katerimi so bolnišnico dogradili in opremili. Tudi zasebniki prevzem Rockefellerjeva ustanova, so dajali podpore in od tega je ustanova Curiejevih živela petnajst let. Toda kriza je povzročila, da so postajale podpore s strani države in zasebnikov čedalje manjše. Letni izdatki znašajo okrog 4 milijone frankov in ker daje zavod štirim petinam svojih bolnikov brezplačno oskrbo in zdravljenje, ker so to večinoma neimoviti ljudje, si lahko mislimo, da so se začeli nazadnje kazati primanjkljaji. Tako je primanjkljaj v zadnjih 18 mesecih narasel na 1.200.000 frankov.

V bolnišnici je 80 postelj, izmed katerih je 60 stalno zasedenih.

POSLUŠAJTE

PALANDECH'S TRAVEL BUREAU
Folklore Radio Program

Every Sunday from 1 to 2 P.M.
Station WWAE — 1200 kilocycles

SLOVENSKA NARODNA PORN
PORN JEDNOTA

Izdaja svoje publikacije in posebno list Prosveta za korbiter potrebno agitacijo svojih društev in članstva in za propagando svojih idej. Nikakor ne za propagando drugih pornih organizacij. Vsaka organizacija ima običajno svoj glasilo. Torej agitatorični dopis in naznanila drugih podpornih organizacij in njih društev se ne pošiljajo listu Prosveta.

Reprezentanti španske vlade, ki so prišli v Ameriko, da pledirajo za pomoč lojalistični Španiji.